

УДК 342.3:330.342.146 (477.7)

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Анненцева О.В.

В статті було проаналізовано основні стратегічні напрями соціально-економічного розвитку України в цілому та її регіонів до 2020 року з особливим акцентом на дослідженні території Українського Причорномор'я. На основі попередніх досліджень стратегій соціально-економічного розвитку регіонів та діючої юридичної бази було виділені 3 рівня регіонального розвитку України: державний, регіональний та базовий. Сформульовано цілі та завдання для соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я в контексті програми сталого розвитку з урахуванням усіх особливостей розвитку регіону.

Постановка проблеми. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів спрямована на визначення завдань та інструментів для розв'язання соціальних проблем, підвищення рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення і, як наслідок, створення умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та розвитку бізнес-середовища. Особливого значення набувають зараз регіональні стратегії по розвитку, оскільки являють собою продовження політики держави, сформульованої в Стратегії регіонального розвитку до 2020 року [3]. Основні цілі та завдання, які постають перед регіоном Українського Причорномор'я, зачіпають усі сфери життя населення, оскільки підтримують вектор сталого розвитку країни («Україна-2020» [3]).

Аналіз досліджень і публікацій. Нормативно-правовою базою для розроблення стратегії розвитку Українського Причорномор'я виступили Закони України «Про стимулювання розвитку регіонів» [2], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1]; Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [3]; Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [4]; рішення обласних державних адміністрацій та розпорядження стратегічної спрямованості обласних органів державної влади тощо. Серед вчених, багато уваги стратегіям регіонального розвитку приділяється у роботах Буркинського Б.В., Єрмакової О.А., Іщук С.О., Кухарської Н.О., Лайка О.І., Мельник М.І., Осипова В.М., та інших.

Система стратегічного планування регіонального розвитку в Україні представлена на трьох рівнях: державному, регіональному та базовому (рис. 1).

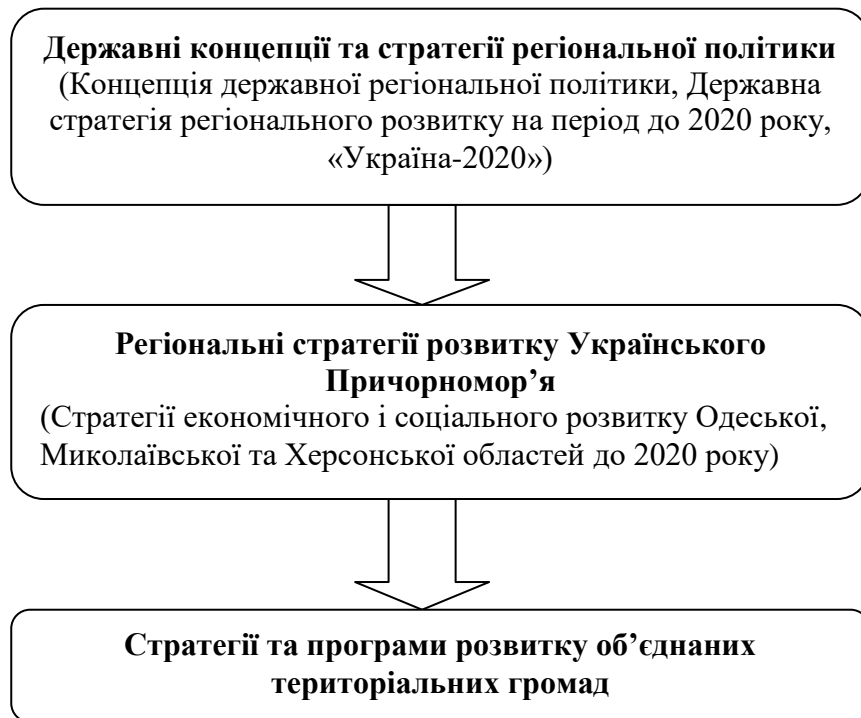

Рис. 1. Система стратегічного планування регіонального розвитку в Україні, [авторське бачення, 8]

В роботах Осипова В.М. та Єрмакової О.А. [8] запропоновано інший варіант інтерпретації рівнів стратегічного планування розвитку територій, який включає в себе 4 основних рівня програм розвитку: державний, регіональний, субрегіональний та базовий, де прикладом субрегіонального рівня розвитку виступали Одеська агломерація, Придунайський економічний субрегіон та інші, а розвиток базового рівня формулювався як розвиток території районів, сіл та міст. Проте, згідно сучасним законам щодо об'єднання територій [1], вважаємо більш доречним розглядати соціально-економічний розвиток саме на трьох рівнях. На загальнодержавному рівні стратегічні пріоритети розвитку для всіх регіонів України визначені в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р. [4]. Регіональні стратегії соціально-економічного розвитку мають відповідати положенням Державної стратегії регіонального розвитку України. На рівні всіх областей України прийняті власні стратегії розвитку. В даному дослідженні було проаналізовано регіональні стратегії областей Українського Причорномор'я, а саме: Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року [5], Стратегія економічного і соціального розвитку Миколаївської області до 2020 року [6], Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2020 року [7]. Наступним

рівнем стратегування розвитку після регіонального є базовий рівень, який представлений об'єднаними громадами. В Українському Причорномор'ї прикладами наявності стратегій розвитку об'єднаних громад можуть виступати Ізмаїльський, Овідіопольський, Біляївський та інші райони, які на своїх територіях, імплементуючи Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1], намагаються побудувати власну стратегію соціально-економічного розвитку громади, опираючись, звичайно, на державні орієнтири, сформульовані у стратегії «Україна-2020». Проте на державному рівні ще не має уніфікованих методик складання стратегій громад та їх застосування на практиці, що суттєво ускладнює і погіршує ефективність виконання цілей та завдань на цьому рівні.

Мета дослідження. Головним завданням даної статті є аналіз основних векторів соціально-економічного регіонального розвитку та формулювання цілей та завдань щодо розвитку Українського Причорномор'я.

Виклад основного матеріалу. Державна Стратегія розвитку регіонів до 2020 року не виділяє основний вектор подальшого розвитку країни, позначивши пріоритетним промисловий, аграрний чи рекреаційний напрямок. Проте при узгодженні державних та регіональних стратегій, можливо виділити наступні вектори стратегічного розвитку Українського Причорномор'я:

- I. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіону;
- II. Територіальна соціально-економічна інтеграція та просторовий розвиток;
- III. Ефективне державне управління в сфері регіонального розвитку.

Для розуміння цілі підвищення рівня конкурентоспроможності необхідно зазначити, що основні конкурентні переваги регіону визначаються п'ятьма групами факторів [9, с.24]: 1) конкурентоспроможність країни; 2) природно-кліматичними, географічними, екологічними та соціально-економічними параметрами регіону; 3) підприємницькою та інноваційною активністю в регіоні; 4) рівнем співвідношення параметрів інфраструктури регіону міжнародним та внутрішньодержавним нормативам; 5) рівнем міжнародної інтеграції та кооперування регіону.

Для того, щоб ставити ефективні завдання перед регіоном, треба пам'ятати, що основу господарської діяльності Українського Причорномор'я складають [9, с.10]: морегосподарський, аграрний, індустріальний та курортно-рекреаційний сектори.

Тому розподіл основних цілей та завдань можна зробити між цими секторами.

Першочергово, серед завдань для підвищення рівня конкурентоспроможності морегосподарського сектору можна виділити розбудову та модернізацію транспортної інфраструктуру взагалі. В це завдання входять такі складові як:

- покращення наземних шляхів сполучення між пунктами регіону;

- модернізація існуючих елементів портового господарювання, в тому числі розвиток транзитного потенціалу портів Українського Причорномор'я;
- створення умов для розвитку малого бізнесу в транспортній сфері;
- модернізація існуючої інфраструктури, орієнтованої на обслуговування туристичних потоків.

Для розвитку аграрного сектора слід зазначити наступні завдання:

- підвищення рівня ефективності використання земель;
- застосування і модернізація новостворених об'єднаних територіальних громад;
- запровадження енергозберігаючих і високопродуктивних технологій в сільському господарстві;
- використання наукового потенціалу області в агропромисловому комплексі;
- розвиток інфраструктури в аграрній сфері.

Головними завданнями розвитку індустріального сектора ми можемо сформулювати наступні:

- підтримка створення виробничих об'єктів та технологічних циклів навколо малих міст;
- сприяння створенню несільськогосподарського підприємництва у сільських районах;
- розбудова сучасної індустрії, в тому числі відновлення виробничого потенціалу, використання інноваційної та інвестиційної діяльності в розвитку індустрії;
- розвиток міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності.

Ще одним напрямком підвищення рівня конкурентоспроможності є розвиток туристично-рекреаційного сектора Українського Причорномор'я. Серед основних завдань у цій сфері виділяють:

- підтримка інвестиційних проектів з розвитку рекреації в регіоні;
- підвищення якості та конкурентоспроможності існуючих об'єктів рекреаційної структури;
- створення умов для розвитку малого бізнесу в туристично-рекреаційній сфері.

Окремо можна виділити завдання з енергетичної самодостатності регіону, оскільки цей аспект є невід'ємною часткою, яка впливає на розвиток всіх секторів діяльності Українського Причорномор'я та є ключовою в контексті сталого розвитку як регіону, так і України в цілому. Серед основних складових цього напрямку діяльності виділяють:

- повне забезпечення потреб населення регіону енергоресурсами;
- підвищення рівня енергоефективності через оптимізацію управління енергетичними проектами;
- забезпечення енергонезалежності регіону за рахунок розвитку альтернативної енергетики.

Згідно зі Стратегією регіонального розвитку до 2020 р., під територіальною соціально-економічною інтеграцією та просторовим розвитком розуміється в тому числі недопущення поглиблення регіональних диспропорцій доступу населення насамперед до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних послуг, підвищення якості освіти сільської молоді, медичного обслуговування в малих містах та сільських населених пунктах, покращення водопостачання та водовідведення у населених пунктах, створення інформаційних та комунікаційних мереж з метою ефективного доступу населення до першочергових послуг.

У контексті соціально-економічної інтеграції та просторового розвитку Українського Причорномор'я можна також, в свою чергу, виділити 4 основні напрямки завдань.

1. Розвиток людського потенціалу. Під цим напрямком можливо виділити наступні завдання:

- створення умов для продуктивної праці населення;
- модернізація системи освіти;
- забезпечення умов для здорового соціокультурного розвитку регіону;
- формування активного бізнес-середовища.

2. Забезпечення гідних умов життя та екологічної безпеки. Для виконання цієї цілі можуть бути сформовані наступні завдання:

- забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання;
- реформування та підвищення якості обслуговування в ЖКГ;
- надання якісних послуг транспорту і зв'язку;
- підвищення стандартів життя в усьому регіоні;
- забезпечення екологічно-сприятливих умов життя;
- створення умов для формування здорового населення.

3. Збереження та розвиток територій Українського Причорномор'я. Для реалізації цього напрямку необхідно виконання завдання:

- підвищення рівня зайнятості сільського населення;
- комплексний розвиток територій в інтересах територіальних громад;
- розвиток інфраструктури регіону в освітній, медичній, соціальній та інших сферах.

4. Створення умов для співробітництва з іншими регіонами та територіальними громадами. Розвиток міжрегіонального співробітництва забезпечуватиметься в рамках виконання таких завдань:

- розвиток інституційно-правових форм співробітництва територіальних громад;
- розроблення та впровадження моделі міжрегіональної взаємодії, що базується на принципах взаємного посилення “центрів зростання”;

- нормативно-правове забезпечення стимулювання та створення механізму об'єднання ресурсів різних місцевих бюджетів з метою розв'язання спільних проблем розвитку територій;
- сприяння виконанню угод щодо торговельно-економічного, науково-технічного та культурного співробітництва, розширення переліку регіонів-партнерів шляхом укладення відповідних протоколів намірів, виконання програм та планів заходів;
- сприяння організації та проведенню форумів, зустрічей представників ділових кіл, презентацій, виставково-ярмаркових заходів, засідань, круглих столів тощо.

На сьогоднішній день питанню регіонального розвитку в Україні приділяється багато уваги, саме тому аспект ефективного державного управління регіональним розвитком є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я. Необхідно зазначити, що цей напрямок діяльності регіони не можуть повна контролювати, оскільки політика держави взагалі є рушійною силою при розробці регіональних планів розвитку. На основі Стратегії регіонального розвитку України до 2020 року, можливо виділити наступні завдання, які можуть бути виконані у самому регіоні Українського Причорномор'я:

- підвищення ефективності розвитку територій за рахунок реформування місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою та транскордонного співробітництва;
- удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку;
- інституційне зміцнення регіону;
- підвищення ефективності діяльності місцевих держадміністрацій, удосконалення взаємовідносин між місцевими держадміністраціями та фізичними і юридичними особами;
- підвищення ролі громадських об'єднань у формуванні пріоритетних напрямів розвитку регіону, їх реалізації та здійсненні контролю за реалізацією.

Висновки. Згідно з державною політикою в сфері регіонального розвитку, базуючись на нормативно-правових актах, було проаналізовано стратегії розвитку регіонів та України в цілому. Особливу увагу при аналізі цих програм було приділено соціально-економічному розвитку Українського Причорномор'я. Ставлячи за мету такі державні стратегічні цілі розвитку як підвищення рівня конкурентоспроможності, територіальна соціально-економічна інтеграція, просторовий зв'язок та ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку були встановлені основні цілі та завдання розвитку Українського Причорномор'я. Не дивлячись на те, що при формулюванні регіональної стратегії соціально-економічного розвитку регіону були враховані всі особливості кожної з трьох областей-складових Українського Причорномор'я, за лишається один суттєвий недолік: немає чітких механізмів та інструментів контролю за виконанням стратегій на всіх рівнях (державному, регіональному та базовому). Теоретично, згідно зі

стратегіями розвитку регіонів та країни до 2020, функція контролю над виконанням створених програм покладена на органи влади. Проте для того, щоб можна було наочно бачити ефективність впровадження стратегій розвитку та відзначити ступінь та якість виконання цілей та завдань, необхідно ще створити державні акти, які б у повній мірі дозволили б регулювати, оцінювати та контролювати виконання стратегічних програм. З огляду на те, що наша держава зараз знаходиться на етапі постійних реформацій у різних аспектах регіонального розвитку, існує впевненість, що у найближчий час з'являться усі регламентуючі цей процес елементи, і регіони зможуть максимально ефективно використовувати усі наукові та практичні рекомендації для свого розвитку.

Література

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 13.01.2016 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]: Офіц. видання сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
2. Закон України «Про Стимулювання розвитку регіонів» від 02.12.2012/ Верховна Рада України [Електронний ресурс]: Офіц. видання сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
3. Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»/ Президент України [Електронний ресурс]: Офіц. видання сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року/ Верховна Рада України[Електронний ресурс]: Офіц. видання сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014>
5. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року від 21.12.2015. – Режим доступу: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennya_straten_ya_2020.pdf – Назва з екрану. Дата звернення: 05.04.2016
6. Стратегія економічного та соціального розвитку Миколаївської області до 2020 року від 16.04.2015. – Режим доступу: appoince_1431931887.zip. – Назва з екрану. Дата звернення: 05.04.2016
7. Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2020 року від 10.09.2015. – Режим доступу: Strategiya_2020.rar. – Назва з екрану. Дата звернення: 05.04.2016
8. Осипов В. М. Пріоритети соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я в контексті новітньої регіональної політики / В. М. Осипов, О. А. Єрмакова // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. – 2014. - №2 (44). – С. 76-82.
9. Формирование конкурентоспособности в контексте регионального развития/[Буркинский Б.В., Агеева И.Н., Лайко А.И. и др.];

под. редак.академика Б.В.Буркинського./Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2009-334 с.

10. Буркинський Б.В. Сучасні напрямки регіональної інвестиційної політики/ Б.В.Буркинський, О.І. Лайко// Регіональна економіка. – Львів, 2014. - № 4 (74). – с. 9-25

11. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні/ В.С. Кравців, 2015. – Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього. – 140с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad» vid 13.01.2016 / Verkhovna Rada Ukrainy. Ofits. vydannya saytu Verkhovnoi Rady Ukrainy. [The law of Ukraine “About the voluntary association of communities”]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro Stymulyuvannya rozvytku rehioniv» vid 02.12.2012 / Verkhovna Rada Ukrainy. Ofits. vydannya saytu Verkhovnoi Rady Ukrainy. [The law of Ukraine “About the stimulation of the regions development”]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> [in Ukrainian].

3. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015r. # 5/2015 «Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [Decree of the President of Ukraine “About the strategy of the sustainable development of Ukraine “Ukraine-2020”] Prezydent Ukrainy. Ofits. vydannya saytu Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].

4. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku [Governmental strategy of the regions development for period till 2020]/ Verkhovna Rada Ukrainy. Ofits. vydannya saytu Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014> [in Ukrainian].

5. Stratehia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Odeskoyi oblasti do 2020 roku vid 21.12.2015. [Strategy of the economic and social development of Odessa region till 2020 from 21.12.2015]. Retrieved from: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennya_straten_ya_2020.pdf [in Ukrainian].

6. Stratehia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Mykolaivskoyi oblasti do 2020 roku vid 16.04.2015. [Strategy of the economic and social development of Mykolaiv region till 2020 from 16.04.2015]. Retrieved from: [announce_1431931887.zip](#) [in Ukrainian].

7. Stratehia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Khersonskoi oblasti do 2020 roku vid 10.09.2015.[Strategy of the economic and social development of Kherson region till 2020 from 10.09.2015]. Retrieved from: [Strategiya_2020.rar](#) [in Ukrainian].

8. Osypov V. M. & Yermakova O.A. (2014). Priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrayinskoho Prychornomoria v konteksti novitnoi rehionalnoi polityky [Priorities of the socio-economic development of the Ukrainian Black Sea region in the context of the modern regional policy].

Prometey: rehional'nyy zbirnyk naukovykh prats z ekonomiky [Prometheus: regional collection of papers on economics] #2 (44), s.76-82 [in Ukrainian].

9. Burkinskyi B.V. & Ageeva I.N. & Laiko A.I. et al. (2009). Formyrovanye konkurentosposobnosti v kontekste rehyonalnoho razvytyya [Formation of competitiveness in the context of regional development]. B.V.Burkinskyi (Ed.). Institut problem rynku i ekonomiko-ekologicheskikh issledovaniy NAN Ukrainy [in Russian].

10. Burkinskyi B.V. & Laiko A.I. (2014) Suchasni napryamky rehionalnoi investytsiynoi polityky [The modern trends of regional investment policy]. Rehionalna ekonomika (Lviv) # 4 (74) [in Ukrainian].

11. Kravtsiv V.S. (2015) Terytorialnyi rozvytok ta rehionalna polityka v Ukraini [Territorial development and regional policy on Ukraine]. L'viv: Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho [in Ukrainian].

Abstract

Annentseva A.V.

Strategic goals of the social and economic development of the Ukrainian Black Sea region

In the article the basic strategies of the social and economic development of Ukraine and its regions till 2020 are analyzed. Being based on previous studies and acting legal framework the three levels of Regional Development of Ukraine are identified, including: state, regional and basic. The goals and tasks for socio-economic development of the Ukrainian Black Sea region were formulated in the context of sustainable development with regard to all the features of the region.